

MİMARLIK: ZOR SANAT

Doğan Tekeli 1929 yılında Isparta’da doğdu. 1952’de İTÜ Mimarlık Fakültesi’nden yüksek mimar mühendis olarak mezun oldu. Bir süre İzmir Belediyesi Proje Bürosu’nda çalıştı. 1954 yılında Sami Sisa ile birlikte Site Mimarlık Bürosu’nu kurdu. Bu büro, günümüzde Tekeli-Sisa Mimarlık Ortaklığı adıyla varlığını sürdürmektedir. Doğan Tekeli, serbest mimarlık çalışmalarının yanı sıra, 1955’te Sami Sisa ile beraber İzmir Belediyesi Konak Sitesi projelerinin hazırlanmasında danışmanlık, 1956 yılında Güzel Sanatlar Akademisi’nde asistanlık, 1961-1971 yılları arasında İTÜ Maçka Mimarlık Mühendislik Yüksek Okulu Mimarlık Bölümü’nde proje dersi öğretmenliği, 1957’de bir dönem Mimarlar Odası Başkanlığı yaptı; 1985-1989 yıllarında İstanbul Büyükşehir Belediyesi Danışma Kurulu üyesi olarak hizmet verdi; 1988’de Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Milli Komite üyeliğine seçildi; 1992 ve 1998 yıllarında Ağa Han Mimarlık Ödülleri’nde jüri üyeliği ve başkanlığı yaptı, 1994-1995 yılları arasında aynı kurumun yönetim kurulunda yer aldı. 1998-2010 yılları arasında İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı’nda yönetim kurulu üyesi ve başkan vekili olarak görev yaptı. 2006-2008 yılları arasında İstanbul Serbest Mimarlar Derneği’nin başkanlığına seçildi.

Doğan Tekeli 1994’te Mimarlar Odası Ulusal Mimarlık Büyük Ödülü ile ödüllendirildi. 2000 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi tarafından Fahri Doktor unvanı aldı. 2010’da Türk Serbest Mimarlar Derneği’nin Onur Ödülü’ne layık görüldü. Sami Sisa ile birlikte katıldığı mimari proje yarışmalarında otuza yakın birincilik olmak üzere altmış aşkın ödül kazandı. Yüz yirmi kadarı uygulanmış yüz seksen projeye imza attı. Bunlar arasında Rumeli Hisarı düzenlemesi, İstanbul Manifaturacılar Çarşısı, Emin Onat mezarı, Hazine Müsteşarlığı, Halk Bankası Genel Müdürlüğü, Antalya Havalimanı 1. ve 2. Terminalleri, Oyak-Renault, Lassa, Eczacıbaşı ve Sanovel İlaç Fabrikaları, İstanbul Metro City Kompleksi, İş Bankası Genel Müdürlüğü, Habertürk Stüdyo ve Büroları ile Sabiha Gökçen Uluslararası Havaalanı Yeni Terminali sayılabilir. Eserlerinden bazıları 1982’de Venedik Bienali’nde sergilendi.

Mesleki makaleleri, seminer bildirileri ve konferansları yanında iç ve dış mimarlık basınında yapıları ve projeleri geniş ölçüde yayımlandı. Eserlerinin ilk yirmi yıllık bölümünü içeren *Doğan Tekeli-Sami Sisa projeler – uygulamalar. architectural works 1954-1974* adlı Türkçe-İngilizce kitabı 1975’te; *Projeler, Yapılar, Doğan Tekeli-Sami Sisa (1974-1994)* adlı Türkçe kitabı 1994’te; Mesleki deneyim ve anılarını içeren *Mimarlık: Zor Sanat* adlı kitabı da 2012’de yayımlandı.

Doğan Tekeli'nin
YKY'deki kitapları:

Mimarlık: Zor Sanat (2012)
Çebiş Evi'nden Hisartepe'ye (2019)

DOĞAN TEKELİ

**Mimarlık:
Zor Sanat**

Anı

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 3746
Edebiyat - 1070

Mimarlık: Zor Sanat / Doğan Tekeli

Kitap editörü: Nuri Akbayar
Düzeltili: Filiz Özkan

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: printcenter
Sultan Selim Mahallesi Libadiye Sokağı No: 3
4. Levent 34416 İSTANBUL
Tel: +90 (212) 371 0 300
Sertifika No: 13779

Bu kitap **Print on Demand** yöntemiyle sipariş üzerine basılmıştır.

1. baskı: İstanbul, Kasım 2012
3. baskı: İstanbul, Ekim 2019
ISBN 978-975-08-2402-9

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2019
Sertifika No: 44719

Bütün yayın hakları saklıdır.

Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
[facebook.com/YapıKrediKulturSanatYayincilik](https://www.facebook.com/YapıKrediKulturSanatYayincilik)
twitter.com/YKYHaber
[instagram.com/yapikrediyayinlari](https://www.instagram.com/yapikrediyayinlari)

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

Burcu, Faik ve Doğan'a

... ve nihayet gelip çatı
Bir dilimi zehir zıkkım
Bir dilimi candan tatlı

B. Rahmi Eyübođlu

İÇİNDEKİLER

Sunuş • 13

BÖLÜM I

MİMARLIK EĞİTİMİ VE MİMARLIKTAKİ İLK YILLAR...

1947 - 1956

1. 1947 Sonbaharı İzmir • 21
2. Mimarlık Fakültesi'nde İlk Yıl • 25
3. İkinci Yıl • 30
4. Üçüncü Yıl ve Sonrası • 35
5. Öğrencilikte Mimarlık ve İzmir Merkez Bankası • 41
6. Fakülte'de Son Dönem ve Mezuniyet • 44
7. 1952 Yılı Yaz Ayları - İzmir, Belediye Proje Bürosu... • 51
8. 1952 Sonbaharı - İstanbul Yedek Subay Okulu • 57
9. 1953 Yazı, İstanbul - Selimiye Kışlası • 66
10. Kışlada Hayat • 69
11. Tercüman Teğmen • 73
12. Yeni Bir Yaşam Başlıyor • 78
13. İzmir Konak Sitesi Proje Yarışması • 91
14. İzmir Belediyesi'nde Danışmanlık • 97

BÖLÜM II

1956 - 1966 DÖNEMİ

15. Konya Belediye Sarayı • 103
16. Erzurum Atatürk Üniversitesi Yarışması • 107

17. Richard Neutra İle • 112
18. Çankaya'da Okul Projesi • 115
19. Mimarlar Odası • 120
20. Londra 1957 • 129
21. Rumeli Hisarı İçi ve Çevresinin Düzenlenmesi • 139
22. Devlet Su İşleri Bursa Bölge Müdürlüğü Tesisleri • 149
23. Ankara'da 2000 Kişilik Yüksek Öğrenim Yurdu • 153
24. İstanbul Manifaturacılar Çarşısı • 161
25. Evliliğe Sade Bir Başlangıç • 184
26. Diyarbakır Koleji Jürisi • 186
27. Tahtakale'de Bir İş Hanı • 189
28. Ankara'da Yüksek Öğretmen Okulu • 191
29. Hidivyal Palas'taki Büromuz • 197
30. Tuzla'da Chrysler Kamyon Fabrikası • 203
31. Büyükdere Caddesi'nde Neyir Örgü Fabrikası • 210
32. Ankara'da Stad Oteli • 213
33. Emin Onat'ın Zamansız Kaybı Ve Kabri • 216
34. Site Kollektif Şirketi'nin Sonu • 221

BÖLÜM III

1966 - 1980 DÖNEMİ

35. Ümraniye'de Northern Electric Telekomünikasyon Fabrikası • 227
36. Maçka Mimarlık -
Mühendislik Yüksek Okulu'nda Hocalık • 231
37. Kuzey Amerika İle Tanışma ve Massey-Ferguson Projesi • 239
38. İstiklâl Caddesi'nde Bir Yapı • 249
39. Massey-Ferguson Projesinin Sonu • 252
40. Bir İhale - Bir Deneyim • 256
41. Uzayan Bir Jüri Toplantısı • 258
42. Yeni Delhi'de Türkiye Büyükelçiliği • 261
43. Dışişleri Bakanlığı'ndan Yeni Bir Görevlendirme • 277
44. Bursa'da Oyak-Renault Otomobil Fabrikası • 281

BÖLÜM IV

1980 – 2000 Dönemi

45. Oyak-Renault Fabrikasında Yeni İşler ve İlişkilerin Sona Ermesi • 299
46. K.T.Ü Akademik Merkezi, Devletle İş Yapmama Kararı • 304
47. Nişantaşı'nda Büyük Bir Apartman • 309
48. Büro Teşvikiye'ye Taşmıyor • 315
49. İzmit'te Bir Sabancı Fabrikası "Lassa" • 320
50. Arap Birliği'nden Beklenmedik Bir Davet • 331
51. Halk Bankası Teması Üzerine Varyasyonlar • 337
52. Antalya Havaalanı Terminal Binaları • 361
53. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde Danışma Kurulu • 381
54. Beyoğlu Güzelleştirme Derneği • 394
55. Atatürk Kültür Merkezi Milli Komitesi'nde • 399
56. İş Bankası Kuleleri Levent İstanbul • 404
57. Ağa Han Mimarlık Ödülleri İlişkiler-Görevler • 414
58. Büyükdere Caddesi'nde Metro City İş ve Konut Kompleksi • 437
59. Sami Sisa'yı Kaybediyoruz • 450

BÖLÜM V

60. 2000 Yılından Günümüze • 455

Sunuş

Yaşadığımız kentin caddelerinde, sokaklarında yürürken, önlere geçip gittiğimiz yapıların, pek çoğunun farkına varmayız. Arada bir gözümüze çarpanların da ne zaman, ne zorluklarla, kimler tarafından inşa edildiklerini düşünmeyiz. Zaten, çok kültürlü toplumumuzun, şehircilik ve mimarlık konularında ezberlediği söylemleri vardır. Kimimiz İstanbul'un dünyanın en güzel kenti olduğunu söylerken; kimimiz, çarpık kentleşme, beton yığınları ve çirkin yüksek yapılarla İstanbul'un mahvedildiğine içtenlikle inanır. Üstelik bu durumun sorumlusu, çoğumuza göre mimarlarımızdır. Ama mimarlarımızın da bu toplumda yetiştiğini, onları isteklerimize göre yönlendirdiğimizi, özetle onların da aslında bizler olduğumuzu, aklımıza bile getirmeyiz.

Düşüncede aydınlanmayı, çoğunluğu ile içselleştirmemiş olan toplumumuz, aslında çağdaş, uygar, düzenli kentlere özenir. Onları beğenir. Ancak böyle kentlerin nasıl bir toplumsal kültürün, özverinin ve disiplinin ürünü olduklarını, hangi koşullarda yaratıldıklarını bilmez, araştırmaz.

Türkiye, yeterli eğitim verilip verilmediğine bakılmadan, çok sayıda mimar yetiştiriyor. Ama onları, ya iş veremeyip, başka alanlara yönlenmek zorunda bırakıyor ya da çağdışı yönetmelikler içinde, çok kıt olanaklarla çalışmaya zorluyor. 1980'li yıllara kadar kendi pazarını korumayı başaran Türk mimarlığı, o yıldan beri küreselleşme sonucu, bir de büyük ya-

bancı mimarlık büroları ile yarışmak durumunda kalıyor. Son yıllarda ise bugünkü siyasal iktidarımız, seçimlerde kazandığı desteğin, kendisine mimarlığı ve sanatı yönlendirmek hakkını verdiğini varsayıyor. Beğenmediği belli olan Cumhuriyet dönemi çağdaş Türk mimarlığının yerine, tarihin derinliklerindeki Selçuk Mimarlığının, bir bakıma taklidini getirip, yerleştirmek istiyor. Ya da büyük yabancı mimarlık bürolarından medet umuluyor.

Cumhuriyet dönemi dediğimiz 88 yıllık sürede mimarlarımız, çoğunlukla bu koşullar içinde çalıştılar. Az sayıda mimar ise; bütün bu olumsuzluklara rağmen, suyu tersine akıtırıcısına, yüksek sorumluluk duygusuyla ellerinden gelenin en iyisini vermeyi amaçladılar, mimarlığımızın yüz akı olan eserler yaratıldılar.

Bana gelince; 1950 yılında Mimarlık Fakültesi'nin, 3. sınıfında öğrenciyken, iki arkadaşımınla birlikte kazandığımız proje yarışmasından başlayarak, 2011 yılı başına kadar, askerlik ve üç aylık memuriyet dönemi sayılmazsa, 61 yıl kesintisiz serbest mimar olarak çalıştım. Cumhuriyet döneminin en az üçte ikisinde, Türkiye'deki mimarlık etkinliklerinin ya içinde bulundum ya da izledim. Bu süre içinde ortaklarımla beraber birçok proje yarışması kazanarak, 180 kadar büyük proje yapmak, 120 kadar da önemli sayılan büyük yapı-yapı kompleksi gerçekleştirmek olanağını buldum.

Meslekte 20. yılımı sürdürürken, artık birtakım proje yarışmaları kazanmış, bir hayli projemiz de uygulanmıştı. O yıllarda Ankara Radyosu'nda yayınlanan bir konuşma dikkatimi çekti: İki önemli mimarlık tarihi hocası, çağdaş Türk mimarlığı hakkında konuşuyorlardı. O yıllarda yapılanları beğenmiyorlar, "Türk mimarlığı bugün bir sıfırdır..." gibi sözler söylüyorlardı. Eleştiri, elbette herkesin hakkıydı. Yapılanları beğenmeyebilirlerdi. Ama "sıfır" matematik olarak, hiçbir şey yoktur, demekti. Bunu doğru bulmuyor, az da olsa bir şeyler yapılıyor demek, bunu kanıtlamak istiyordum. Batı'daki mimarlık yayınlarında izlediğimiz gibi bir monografi yayımlamayayı, aklıma koydum. Sami Sisa da bu düşünceme katıldı. O

güne kadar yaptığımız projeler, yapılar, bir kitabı doldurabilirdi. Düşüne taşına, kitabı Türkçe ve İngilizce olarak yayımlamak, projeleri, geçirdiğimiz düşünce aşamalarını, neyi, neden, nasıl yaptığımızı, öğrencilere ve meslektaşlarımıza anlatmak istiyorduk.

İki yıllık bir hazırlık süresinden sonra; *Projeler, Uygulamalar 1954-1974* adını verdiğimiz siyah-beyaz baskılı, ciltli kitabımızı yayımlayabildik. Daha önce hiç yayın denememiz olmadığı için, arkadaşımız sevgili Önder Küçükerman (şimdi profesör) bize danışmanlık yaptı. Sayfaları eliyle, tek tek çizerek, kitabın grafiğini yapmış oldu. İngilizceye çevirmede, arkadaşımız Engin Yenel katkı sağladı. Her ikisine de teşekkür borçluyuz. Kitabın, 1967 yılında, projesini yaptığımız bir yapıda, APA ofset matbaasında basılması da ayrıca mutluluk veriyordu. Satışını, o yıllarda Yapı Endüstri Merkezi'nin kitabevini yöneten rahmetli arkadaşımız Demirtaş Ceyhun yapıyordu. Bu yayının bizim için olumlu etkileri oldu. Yıllar sonra görüşebildiğim, daha genç meslektaşlarım, bu kitapla yetiştiklerini söyleyerek beni sevindirdiler. Kitap, mimarlık dergilerinde de olumlu yorumlarla tanıtıldı.

Aradan yirmi yıl geçtikten sonra, meslek yaşamımızın 40. yılında, yeni bir kitap yayımlamanın zamanı geldiğine karar verdik. *Projeler, yapılar* çoğalmıştı. Bu defa, Prof. Uğur Tanyeli, danışmanımız ve editörümüz, eski dostum, ünlü grafiker Yurdaer Altıntaş da grafikerimiz olmayı kabul etmişlerdi.

Kitap bu defa süreçleri değil, daha çok sonuçları içerecek, belki daha sanat ağırlıklı olacaktı. Bu kitabın hazırlığı da iki yıldan fazla sürdü. Danışmanlarımızın, değeri ölçülemez katkıları ile 1994 yılında, *Projeler-Yapılar / Doğan Tekeli-Sami Sisa 1954-1994* adı ile yayımlandı. Yıllar sonra Kayseri'de, Bursa'da ya da Konya'da, deneyimlerimizi anlatmaya davet edildiğimde, kitapları kullanılmaktan eskimiş kopyalarının, meslektaşlarım tarafından imzalamam için bana getirilmesi, beni gerçekten sevindiriyordu.

Her iki kitabın önsözünde, kitaplarda sunulanların, çalışmamızın sonuçları olarak görülmesini, gerçekte bu sonuçlara

ulaşınca kadar yaşananların, belki daha ilginç olduğunu, fırsat bulursam bunları yazmak istediğimi belirtmiştim. En başta söylediğim gibi; önlerinden, farkına varmadan geçtiğimiz yapılarla ait hikâyelerin, belki de o yapılarla ve mimarileriyle daha çok ilgilenmemize neden olabileceğini ümit ediyorum.

Türkiye’de iyi mimarlık uygulamaya çalışmak; yukarıda sözünü ettiğim nedenlerle suyu tersine akıtmaya çalışmak gibi zor bir iştir. Çok çalışmayı, sabırlı ve özverili olmayı gerektirir. Bir yanıyla coşturan, sevindiren bir yanıyla gönül kırıp bezdiren bu “ZOR SANAT”ı 60 yıl sürdürdüm. Ancak toplumumuz, herşeye karşın, bu çabalarımın farkına vardı. İçinden yetiştiğim İstanbul Teknik Üniversitesi ve üyesi olduğum Mimarlar Odası başta olmak üzere; birçok kurumumuz, mimarlığımıza yaptığını varsaydıkları katkılar nedeniyle beni ödüllendirdiler, onurlandırdılar. Hepsine içtenlikle teşekkür ederim.

Meslek yaşamım boyunca, acı tatlı birçok olay yaşarken, bir yandan da toplumumuzu, özellikle işverenlerimizi, iyi yapı elde etmenin koşulları konusunda bilinçlendirmeyi amaçlıyordum. Bu amaç doğrultusunda yaşadıklarımı yazmamın, yapıya bir tuğla daha koymak gibi bir hizmet olduğuna inanıyor, pek çoğu trajikomik birer öykü sayılabilecek bu anıların, sadece soyut birer anı olarak algılanmamasını diliyorum.

1999 yılı sonlarında kaybettiğimiz 46 yıllık ortağım, anılarımın çoğunu birlikte yaşadığımız arkadaşım Sami Sisa’yı rahmetle anıyorum. Yıllar boyunca, bürolarımızda birlikte çalıştığımız, bize özveriyle destek veren, isimlerini tek tek saymaya imkân bulamadığım yüzlerce meslektaşına içten teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunuyorum.

Yazılarımın ilk bölümünü okuyarak katkıda bulunan; Prof. Mimar Necati İnceoğlu’na, kitabın bazı bölümlerini okuyarak beni yüreklendiren değerli yazar Zeynep Oral, kardeşim Prof. İlhan Tekeli, Prof. Uğur Tanyeli, Emel Batu ve Dr. Doğan Hasol’a teşekkürlerimi sunarım.

Kitabın ilk yarısında, el yazımı ve sayısız düzeltmelerimi, sabırla bilgisayara aktaran, büromuzun sekreteri Sevinç Ulusoy’a, kitabın ikinci yarısında benimle birlikte özveriyle çalışan değerli

yazar Ufuk Özgül'e, hemen hemen tüm metni okuyarak önerilerde bulunan meslektaşlarım Belkıs Somer, Dilgün Saklar, Neslihan Can'a yardımları ve katkıları için ayrıca teşekkür ediyor ve nihayet anıları bölüm bölüm okuyarak eleştiren eşim Zeynep Tekeli'ye şükranlarımı sunuyorum.

Doğan TEKELİ
Teşvikiye, Ocak 2012